

УДК 005.336.1:[316.7:005.936.3](477)

**ВИЗНАЧЕННЯ МОТИВАЦІЙНИХ СКЛАДОВИХ ЕФЕКТИВНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ
УКРАЇНИ****СОЛОХА Д. В.,****д.е.н., професор, завідувач кафедри
економіки та менеджменту,****ОЛІЙНИК Г. Ю.,****д.е.н., професор, доцент кафедри
міжнародних відносин,****БЄЛЯКОВА О. В.,****к.е.н., завідувач кафедри готельно-
ресторанного бізнесу, доцент,****Київський національний університет
культури і мистецтв (м. Київ)**

У статті досліджено основні теоретико-методологічні підходи до визначення мотиваційних складових щодо формування й забезпечення ефективного функціонування системи менеджменту підприємств, які формують соціокультурну сферу України. Надано визначення ефективного менеджменту й доведено його значення в забезпеченні сталої економіко-господарської діяльності підприємств соціокультурної сфери в стратегічній перспективі на засадах синергетичної економіки.

Ключові слова: ефективний менеджмент; мотивація; синергетична економіка; підприємство; соціокультурна сфера.

В статье исследованы основные теоретико-методологические подходы к определению мотивационных составляющих формирования и обеспечения эффективного функционирования системы менеджмента предприятий, формирующих социокультурную сферу Украины. Представлено определение эффективного менеджмента и его значение в обеспечении устойчивой экономико-хозяйственной деятельности предприятий социокультурной сферы в стратегической перспективе на основе подходов синергетической экономики.

Ключевые слова: эффективный менеджмент; мотивация; синергетическая экономика; предприятие; социокультурная сфера.

The article explored the basic theoretical and methodological approaches to determining motivational components of the formation and ensuring the effective functioning of the system of companies management that form the social and cultural sphere of Ukraine. Formed the determination of effective management and proved its value in ensuring the sustainable economic and business activities of enterprises in the social and cultural spheres in a strategic perspective on the basis of synergetic economy.

Keywords: effective management; motivation; synergetic economy; enterprise; socio-cultural sphere.

Постановка проблеми. Формування національної самосвідомості яке обрало нові перспективи після революції Гідності спонукало науковців та практичних працівників до пошуку принципово новітніх підходів до менеджменту підприємств соціокультурної сфери України, оскільки саме вони в першу чергу впливають на формування активної громадської позиції, формування сучасного світогляду, виховання громадян на патріотичних засадах, отже обрана тема наукового пошуку, основні результати якого містяться в даній статті є досить своєчасною та актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми соціокультурної сфери (СКС), її економіко-фінансові питання, дослідження менеджменту, механізму мотивації знаходяться в центрі уваги численних вітчизняних та зарубіжних вчених [7; 8; 12], однак незважаючи на безумовно переконливі результати, питання саме ефективного менеджменту у вітчизняній соціокультурній сфері остаються не до кінця вирішеними.

Дане наукове дослідження є складовою частиною науково-дослідних робіт кафедри економіки та менеджменту Київського національного університету культури і мистецтв, зокрема «Дослідження розвитку кроскультурних відносин в економічному просторі України» – державний реєстраційний номер 0115U000560.

Мета статті. Метою даної статті є висвітлити для обговорення серед широких верств наукової спільноти основні результати дослідження проблем й перспектив формування й використання мотиваційних важелів впливу на ефективність системи менеджменту підприємств СКС в довгостроковій перспективі на підґрунті основних постулатів синергетичної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Євроінтеграційні процеси, що цілком охопили практично всі сфери існування соціуму в Україні, зокрема безпосередньо торкнулися й віддзеркалилися в соціокультурній сфері, спонукавши кожен складову її інфраструктури до оновлення, подолання новітніх завдань ринкового оточення, власного позиціонування в світовому глобалізованому культурному середовищі.

Підприємства, соціокультурної сфери що домагаються високих творчих показників та результатів, на жаль не мають райдужних перспектив, якщо вони не зуміють реально (тобто після дефляції фінансових витрат і результату господарювання) підвищити ефективність і продуктивність менеджменту задля забезпечення сталого їх функціонування в довгостроковій стратегічній перспективі.

Таким чином, традиційну версію ефективності менеджменту підприємств соціокультурної сфери, про яку йдеться в наукових працях [7; 8], нами пропонується модифікувати в ефективність менеджменту розвитком підприємства як узагальнюючу категорію його господарської та інших видів діяльності (рис. 1 [2; 12]).

Основною задачею на рівні підприємства СКС стає виділення серед факторів, що впливають на зміну прибутку, контрольованих і неконтрольованих, долю яких можна тільки враховувати у своїй діяльності, тобто розкладання фінансового результату діяльності на дві складові, одна з яких залежить від

внутрішніх організаційно-технологічних зусиль, визначаючи фактори, що впливають на загальну ефективність для наступної розробки програм розвитку; друга – від конкретних ринкових зусиль, тобто цін на послуги, витрати на матеріали й інші компоненти витрат.

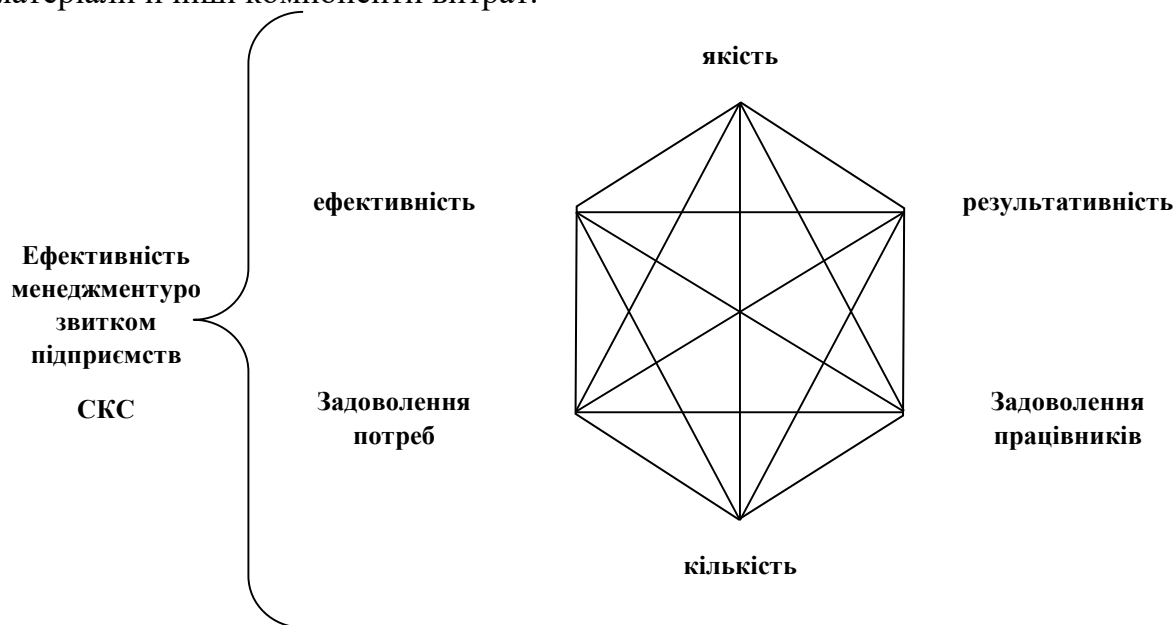

Рис. 1. Ефективність менеджменту розвитком як узагальнююча категорія підсумкової діяльності підприємств СКС

При цьому, звичайно, не слід випускати з виду, що ефективність і стійкість на ринку соціокультурних послуг – величини, досить тісно пов'язані: підприємство, що має середню ефективність, а не більшу, ніж в інших, знаходиться в постійній залежності від ринку, а саме ефективний менеджмент таким розвитком знижує цю залежність. Співвідношення між основними складовими показниками ефективності господарювання підприємств СКС впливає зі співвідношення значень, представлено на схемі рис. 2 (побудовано авторами за матеріалами монографії [2]).

У розгорнутій індексній формі, факторну модель рисунку 2, можна представити в наступний спосіб:

$$\begin{aligned}
 I_q * I_p &= I_{pq} & I_q / I_z &= I_e \\
 I_z * I_c &= I_{zc} & I_p / I_c &= I_{rec} \\
 I_e * I_{rec} &= I_r & I_{pq} / I_{zc} &= I_r
 \end{aligned}$$

I_q – індекс фізичного обсягу наданих послуг;

I_p – індекс цін;

I_{pq} – вартісний індекс господарювання;

I_z – індекс фізичного обсягу витрат;

I_c – індекс собівартості одиниці витрат;

I_{zc} – вартісний індекс витрат;

I_e – індекс ефективності розвитку;

I_{rec} – індекс випередження росту цін на послуги, що надаються, щодо собівартості витрат (індекс цінового випередження);

I_r – індекс рентабельності або фінансової продуктивності.

Дана аналітична схема може бути використана для порівняння з плановими показниками, щодо господарювання підприємств СКД, із попереднім періодом, з аналогічним підприємством СКД, підприємствами – конкурентами, тощо.

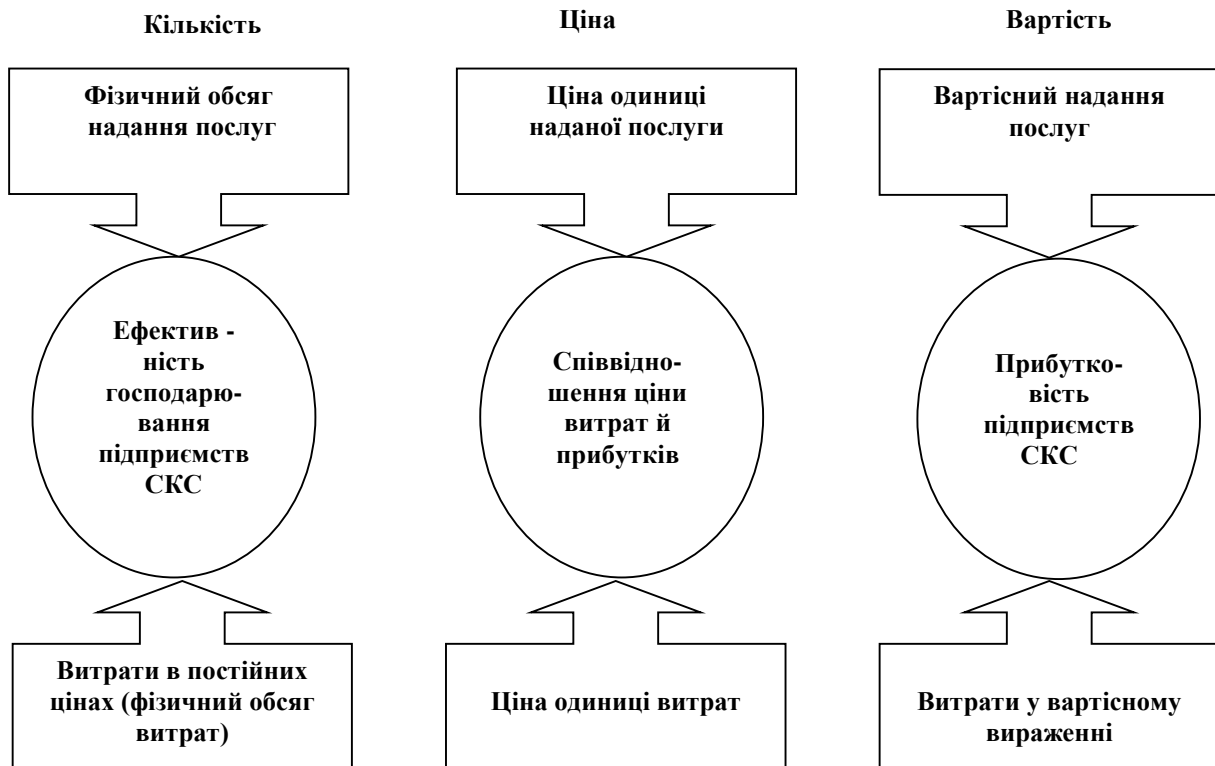

Рис. 2. Факторна модель впливу на зміну різних якісних показників діяльності підприємств СКС

При побудові пропонованих багатофакторних моделей ефективності найбільш складною проблемою є вимір витрат основного капіталу. У даній моделі пропонується використовувати підхід, при якому дохідний компонент розглядається як частина витрати на притягнутий капітал: у знаменник, поряд із платою за кредит і амортизаційні відрахування, входить як фактор нормального (стандартного) прибутку фактичний прибуток підприємства СКС у базовому періоді.

Якщо використовується останній, то в базовому періоді зиск дорівнює витратам, ніякої прибутковості немає. Якщо використовується нормальний прибуток, тоді може бути деяке розходження між фактичними надходженнями і витратами (прибуток понад стандарт, чи економічний прибуток).

Хитливе поведіння різних економічних динамічних систем, до яких безумовно відноситься соціокультурна сфера України, характерно для

економічних еволюційних процесів, що характерні для сучасного стану економічного розвитку. Лінійність і стійкість мають не універсальний, а дуже обмежений характер, що підкреслюють й обґрунтовують в свої працях ряд авторів, зокрема, В.Б. Занг [2; 3; 5].

Таке розставлення акцентів відмінне від тих, на яких будується традиційна економіка, яка часто в економічних явищах намагається виявити саме лінійність і стійкість, як базові властивості, адже при використанні традиційного статичного аналізу й принципу відповідності можна мати справу лише з тими системами, у яких малі зміни параметрів приводять до малих змін характеристик.

На противагу традиційній динаміці, синергетичний підхід вивчає ті властивості дисипативних систем, для яких малі зрушення параметрів спричиняють якісні зміни динамічного поведіння. Як вказують вчені-економісти, якщо має місце наявність аналогій в основних положеннях різних теорій, це означає, що повинна існувати більш загальна теорія, що поєднує частки й уніфікує їх щодо цих загальних властивостей [11; 13; 14].

Синергетична економіка відноситься до області економічної теорії. Вона стосується тимчасових і просторових процесів економічної еволюції. Зокрема, синергетична економіка має справу з хитливими нелінійними системами і фокусує увагу на нелінійних явищах в економічній еволюції, таких, як структурні зміни, біфуркації й хаос.

Розгляд значення синергетичного підходу для рішення задачі ефективного менеджменту розвитком підприємств СКС пов'язаний з визначенням співвідношення між синергетичною і традиційною економікою. Оскільки синергетична економіка має справу з економічною еволюцією, вона являє собою частину теорії економічної динаміки. Під це поняття підпадає багато теорій – і теорія ділових циклів, і теорія економічного росту, і безліч аналітичних методів, таких, як принцип відповідності. Усі ці теорії й методи складають зміст традиційної теорії економічної динаміки.

Синергетична ж економіка являє собою розширення традиційної теорії економічної динаміки в тому сенсі, що результати останньої можуть бути пояснені в рамках цієї нової теорії, більш того, вона намагається пояснити й інші економічні явища, що традиційна теорія ігнорує. З погляду синергетичної економіки, теорії, що складають традиційну теорію економічної динаміки, є не універсальними, а лише окремими випадками. І хоча не можна стверджувати, що синергетична економіка вирішує всі проблеми економічної еволюції, все-таки можна зробити висновок про те, що ця нова теорія дозволяє динамічній економіці пояснити і навіть пророчити деякі динамічні економічні процеси, що не можуть бути пояснені за допомогою традиційних теорій і методів [3; 17].

Синергетична економіка пропонує новий напрямок для пояснення складних економічних явищ, до яких зокрема, відноситься забезпечення ефективного розвитку в довгостроковій перспективі й в умовах нестабільного ринкового середовища. В основі синергетичного підходу лежать трохи інші концепції, ніж це прийнято в традиційній економічній теорії.

Варто помітити, що упор на нестійкості можна знайти в багатьох працях, зокрема Дж. Кейнса, Ф. Хайека, Й. Шумпетера [2; 3; 4; 12; 16; 17] і інших

економістів, хоча джерела нестійкості ці економісти визначають по-різному. «Бачення» ходу економічного розвитку в синергетичній економіці дуже схоже на бачення ходу розвитку Й. Шумпетером [17].

Синергетична економіка робить упор на взаємодію різних перемінних і різних рівнів системи. Хоча значення таких взаємодій визнається і «системним аналізом», він не дозволяє повною мірою пояснити процеси соціальної еволюції, тому що свідомо припускає стійкість і в цьому відношенні він знаходиться усе ще в рамках традиційної економіки [3; 17].

Синергетична економіка показує, що нестабільність динамічних економічних систем може привести до непередбачених структурних змін, таким як Велика депресія. Для запобігання подібних депресій у конкурентну систему потрібно ввести деякий стабілізатор. Проводячи послідовну стабілізаційну політику, оборонити економічну систему від руйнування може уряд. Він здатний запобігти різкому падінню виробництва, подібного тому, що відбулося під час Великої депресії, приймаючи належні заходи.

Дж. Кейнс намагався розглядати уряд як стабілізуючий фактор. Приміром, соціальні проблеми можуть бути дозволені саме завдяки визначеній діяльності уряду. По Кейнсу, і складності економічної еволюції можуть бути дозволені належними втручаннями [4]. Цей оптимізм, властивий кейнсіанству, тому що в цій теорії свідомо передбачається, що втручання уряду завжди зможе гарантувати стійкість економіки.

Економічний розвиток – це дуже складний процес, у якому часто одночасно сусідять і успіхи, і невдачі. Причому при аналізі процесу різні автори роблять упор на різних аспектах економічного розвитку.

Для опису структурних змін у ході економічного розвитку вчений економіст В. Ростоу [9], праці якого досліджено й поглиблено економістом Дж. Гелбрайтом [1], вперше ввів поняття економічного «злету». Економічний зліт має місце, коли переборені старі стримуючі фактори, швидко росте виробництво, і економіка входить у тривалий період безупинного росту. У термінах синергетичної економіки економічний «зліт» інтерпретується як катастрофа, як це відбито на рис. 3.

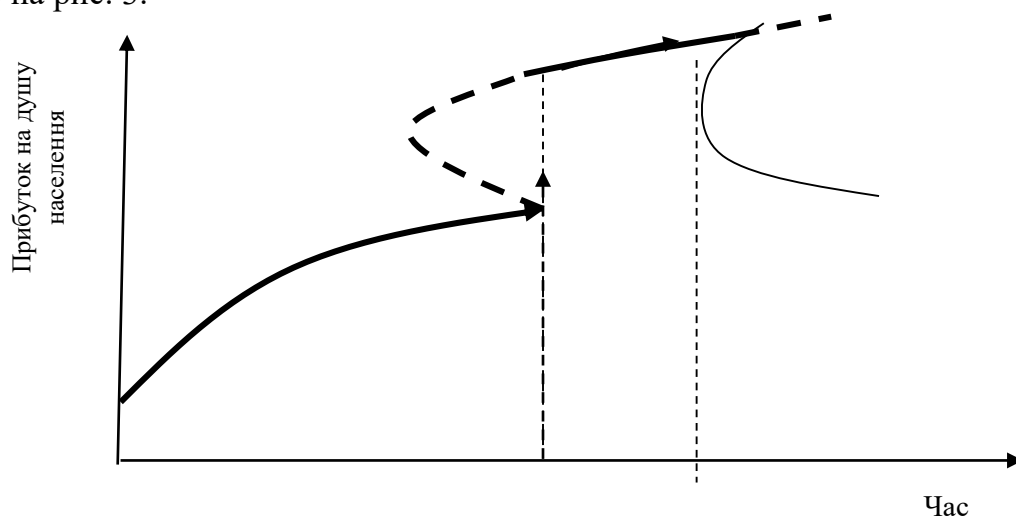

Рис. 3. Графічна інтерпретація поняття економічний «зліт»

Критична фаза такого «злету» може займати відносно короткий період часу, і характер структурної зміни, що відбулася, залежить від структури всієї системи. Зрушення одного фактора не може привести до структурних змін, якщо система не знаходиться поблизу критичного положення.

Однак, із погляду синергетичної економіки, економічний розвиток не може визначатися чисто економічними факторами.

Економічні структури визначаються взаємодією різних економічних і соціальних перемінних. Отже, якщо мати на увазі довгострокові плани, структури суспільних інститутів і якість населення для уряду набагато важливіше, ніж контроль над інфляцією й планування виробництва. Правда, хоча стверджується, що рівень інфляції й структура виробництва є швидкими перемінними в порівнянні зі структурою суспільних інститутів і якісною структурою народонаселення, це не означає, що вони не вимагають державної підтримки. Акцент повинен робитися на тім, що контроль над інфляцією чи плануванням виробництва не можуть забезпечити належні умови для економічного «злету» [3].

У будь-якій сучасній економічній системі уряд відіграє важливу роль у виборі напрямку економічного розвитку. Представляється необхідним досліджувати вплив різних стратегій на різні сторони економіки, такі як економічний ріст і розподіл доходу, як у короткостроковому, так і в довгостроковому аспектах.

Практичний досвід показує, що не існує політики, що була б однаково корисною стосовно кожної без винятку групи населення (ні в короткостроковому змісті, ні в довгостроковому). Для будь-якого уряду складно створити таку збалансовану комбінацію різних стратегій, що могла вирішити відразу всі існуючі проблеми.

Будь-яке економічне рішення повинне спиратися на передбачення майбутніх подій. За допомогою конкретної політики можна як стабілізувати систему, так і ввергнути її у хаос. Але вплив політики може бути оцінено тільки в тому випадку, якщо майбутнє передбачуване. Однак, якщо економічна система хаотична, точно оцінити вплив конкретної політики неможливо. Усе це повною мірою відноситься до економічної ситуації в Україні в перші роки незалежності, коли багато політичних і економічних рішень (що мали позитивну спрямованість) призвели до негативних наслідків, що повною мірою відбилися на стані промислових підприємств базових галузей економіки.

Як показано Андерсоном і Зангом й детально досліджено авторами монографії [2], характер кривих функцій прибутку від часу t залежить від параметра наукової політики, обраної урядом, опишемо вид кривих у залежності від цього параметра (u) на площині $t - \omega$ (t – час, ω – прибуток). При $u = u_0$ система стійка і близька до рівноваги, а реальний прибуток на душу населення росте з постійною швидкістю n . Припустимо, що уряд може вибрати інше значення для параметра науки $u = u_1$, при якому рівновага перестає бути стійкою, і виникає біфуркація Хопфа. Такий цикл показаний на рис. 4.

Необхідно відзначити, що можливо вибрати такий інтервал часу $[t^{(n-1)}, t^{(n)}]$, протягом якого сума доходу уздовж кривої для циклічної економіки буде вище, ніж сума доходу у випадку рівноважному.

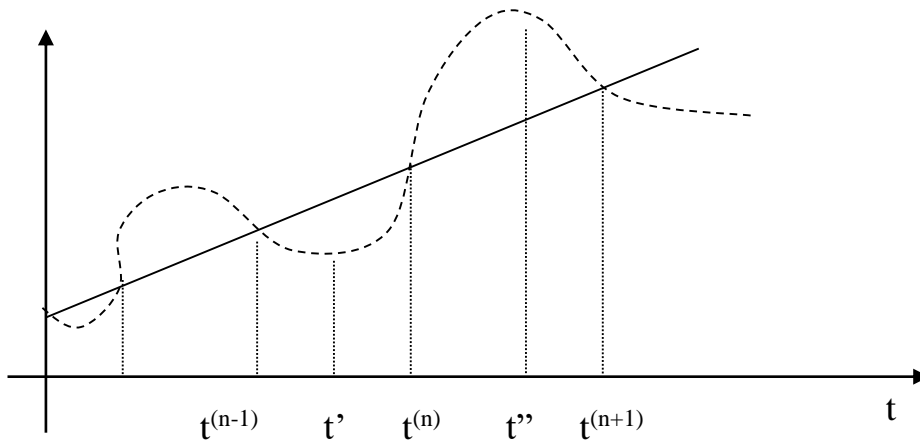

Рис. 4. Вплив вибору наукової політики на ефективність розвитку

Припустимо, що про вплив проведеної політики судять тільки за її впливом на зміну прибутку, тоді необхідно визначити яке з політичних рішень, u_0 чи u_1 , більш «бажане» для ефективного й довгострокового розвитку, зокрема, промислових підприємств регіону. З малюнка видно, що протягом досить тривалого періоду загальна сума прибутку при u_1 явно вище, ніж при u_0 . Виходить, у довгостроковому масштабі u_1 переважніше, ніж u_0 . Однак, якщо судження обмежене визначеним чи періодом крапки, результат може бути й іншим.

В інтервалі $[t^{(n-1)}, t^{(n)}]$ політичне рішення u_1 менш бажане, ніж u_0 , а в інтервалі $[t^{(n)}, t^{(n+1)}]$ політичне рішення u_0 бажане менш ніж u_1 . У момент t' рішення u_0 більш бажане, чим u_1 , у момент t'' рішення u_1 більш бажане, ніж u_0 . Таким чином, судження про вплив науково-технічної політики залежить від того, у якому інтервалі часу воно розглядається.

Таким чином, дана модель дозволяє оцінити складний вплив політичних рішень і в короткостроковій, і в довгостроковій перспективі, а також вибрати яким цілям (економічним чи соціальним) віддати переваги на тих чи інших етапах розвитку.

Оцінка ефективності стратегії інтегрованого росту підприємств СКС в рамках синергетичного підходу пов'язана з побудовою моделей розвитку, що спрямовані на вивчення співвідношення між цілим і його складовими компонентами [2; 3; 12]. У загальному випадку потрібно погодитися з тим, що сума частин не еквівалентна цілому. Однак, оскільки ціле складається з частин, між ними повинен існувати зв'язок.

Однак на динамічне поведіння домогосподарств і підприємств цей підхід не поширюється, хоча на його основі пропонуються різні способи регулювання цін [6].

Через це заслуговує на увагу питання, як одночасно в тих самих рамках врахувати динаміку мікроскопічного поведіння і макроскопічні параметри.

Економічна система не може бути «зведена» до простої схеми. Необхідно чітко визначити різні рівні опису і знайти умови, що дозволять переходити з

одного рівня на іншій.

Для оцінки ефективності процесу управління розвитком підприємств СКС пропонується використовувати модель, що враховує зв'язок і взаємний вплив мікроекономічної поведінки (поведінки власне підприємств СКС) і макроекономічних параметрів (параметрів ринкового (зовнішнього, оточуючого) середовища). Для її побудови будемо вважати, що будь-які випадкові впливи на систему відсутні й обмежимо фактори впливу чисто економічними аспектами.

Припустимо, що система складається з n компонентів (включаючи підприємства СКС й домогосподарства). Економічна поведінка кожного учасника ринку соціокультурних послуг характеризується m -мірним вектором $x_i = (x_{1i}, \dots, x_{mi})$, ($i = 1, \dots, n$). Перемінні x_{ij} представляють реально надані послуги і q макроскопічних перемінних y_k , ($k = 1, \dots, q$), що представляють ціни, заробітну плату, ставку відсотка і так далі. Перемінні $v = [(y_1, \dots, y_q)]$ і x_i – залежать від часу.

Розглянемо спочатку динаміку мікроскопічних перемінних. Передбачається, що на кожен момент часу кожне підприємство СКС має ідеально повну інформацію про макроскопічні параметри. Передбачається також, що кожне з них приймає рішення про господарську діяльність на базі поточних показників й значень макроскопічних перемінних. «Прямі взаємодії» між підприємствами при цьому не враховуються. Динамічна поведінка i -ого підприємства пропонується в загальному випадку описуватися наступними рівняннями:

$$dx_{ij}/dt = sf_{ij}(x_i, y_i), \quad (1)$$

де параметр s представляє швидкість установаження мікроскопічних перемінних. Різні підходи до мікроекономіки мають різні точки зору на те, як визначати конкретні функціональні форми функції f_{ij} .

Динаміку макроскопічних перемінних у загальному випадку передбачається описувати рівняннями

$$dy_k/dt = g_k(x_1, \dots, x_n, y), \quad (2)$$

де функції g_k вважаються безупинно диференційованими.

Динаміка всієї системи описується рівняннями (1) і (2). Неважко побачити, що деякі модифікації процесів, запропоновані в рівноважному підході, можна розглядати як окремі випадки загальної системи. Наприклад, якщо припустити, що s досить велика, і y_k – це ціна i -ого товару, то за певних умов система може бути зведена до наступного:

$$\begin{aligned} f_{ij}(x_i, y) &= 0, \\ dy_k/dt &= g_k(x_1, \dots, x_n, y) \dots \end{aligned} \quad (3)$$

Таким чином, динамічна система містить тільки рух цін. Варто помітити, що в загальному випадку рівноважний обмін виникає, тільки коли ціни досягають рівноваги. Однак у синергетичній економіці прийнята «адаптивна» точка зору, тобто такий обмін може виникнути, навіть коли ціни не зрівноважилися.

Необхідно підкреслити, що використання підходів синергетичної економіки для оцінки ефективності розвитку дозволяє оцінити взаємний вплив різнорівневих і різноспрямованих факторів з урахуванням їх дії в довгостроковій пролонгованій перспективі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене нами наукове

дослідження результати якого наведені вище дозволяє підсумувати наступне.

Ефективність менеджменту розвитку підприємств СКС пов'язана з впливом поширення нової управлінської ідеології, в якій на перше місце висуваються високі вимоги до розвитку за допомогою постійного підвищення якості послуг, що надаються, постійного підвищення кваліфікації робітників соціокультурної сфери, підтримки дозвілевих технологій на сучасному рівні, використанні нових, більш гнучких форм соціокультурної діяльності, постійної спрямованості на застосування новітньої техніки та найсучасніших технологій організації дозвілево-розважальних масових заходів.

Синергетичний підхід виступає основою ефективного управління розвитком підприємств СКС і дає нове розуміння того, який вплив на економічну еволюцію роблять стохастичні процеси.

Синергетична економіка робить упор на взаємодію різних перемінних і різних рівнів системи. Значення таких взаємодій визнається «системним аналізом», але цей підхід не дозволяє досить точно оцінити процеси соціальної й культурної еволюції, що нині відбуваються в Україні. Системний аналіз свідомо припускає стійкість. У цьому відношенні він знаходиться усе ще в рамках традиційної економіки.

Побудова синергетичної моделі ефективного менеджменту підприємств СКС використовує загальні ідеї синергетичної економіки, і це дозволяє оцінити взаємний вплив різноспрямованих факторів з урахуванням їх зміни в довгостроковій перспективі.

Література:

1. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество: Пер. с англ. / Дж. Гэлбрейт. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига»; СПб.: Terra Fantastica, 2004. – 602 с.
2. Гончаров В.М., Солоха Д.В. Організація управління ефективним розвитком промислових підприємств в умовах ринкового конкурентного оточення: [монографія] / В.М. Гончаров, Д.В. Солоха. – Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2006. – 206 с.
3. Занг В.Б. Синергетическая экономика. Время и перемены в нелинейной экономической теории: Пер. с англ. – М.: Мир, 1999. – 335 с.
4. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег: Пер. с англ. – М.: Статистика, 1978. – 368 с.
5. Kuznets S. Modern Economic Growth. – New Haven: Yale University Press, 2006. – 420 p.
6. Oliver J. Blanchard and Stanley Fischer, Lectures of Macroeconomics. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2009. – 308 p.
7. Петрова І.В. Проектування в соціально-культурній сфері : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. К. : КНУКіМ, 2007. – 210с.
8. Поплавський М.М. Лідерство як бренд : [монографія] / М.М. Поплавський. - Київ: Макрос, 2009. – 408 с.
9. Rostow W.W. The Stages of Economic Growth. A North – Communist Manifesto, London, Cambridge University Press, 1960.

10. Riggs J., Felix G. Productivity by objectives. – Prentice Hall, 2003.
11. Саймон Г. Теория принятия решений в экономической теории и науке о поведении // Теория фирмы: С-Пб. : 2005. – 302 с. Пер. с англ.
12. Солоха Д.В. Формирование и реализация инновационного потенциала в условиях устойчивого развития промышленного региона : [монография] / Д.В. Солоха. – Донецк: СПД Куприянов В.С., 2010. – 612 с.
13. Стігліц Дж. Розвиток, що базується на суспільній участі. Нова стратегія для держав з перехідною економікою // Вісник центру. Інформаційний бюллетень Міжнародного центру перспективних досліджень. – К.: міжнародний центр перспективних досліджень. – 10, 22 березня, 1999. – 228 с.
14. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент: искусство разработки и реализации стратегии. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
15. Тейлор Ф. Принципы научного менеджмента: Пер. с англ. М.: Контроллинг, 2001. – 204 с.
16. Хайек Ф.А. Пагубная самонадеянность: Ошибки социализма: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1992. – 167 с.
17. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. Пер. с англ. В.Старка – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 242 с.

Presented article focuses on the highly relevant topic today which explore both domestic and foreign scientists – the definition of motivational components of effective management of enterprises of sociocultural sphere of Ukraine.

The research, the results of which are presented in this article, conducted within the framework of the research by the staff of the department of Economics and Management of Kyiv National University of Culture and Arts on the topic «The research of cross-cultural relations in the economic space of Ukraine» - state registration number 0115 U 000560.

The authors of this work defined the main purpose to highlight for discussion among the wide circles of scientific community the main results of the research problems and perspectives of formation and using of motivational levers of influence on the effectiveness of the enterprises management of socio-cultural sphere in the long term at the ground of the basic tenets of synergetic economy.

It is proved that under the conditions of European integration processes enterprises of social and cultural sphere, which achieve the great creative indicators and results, don't have convincing strategic development perspectives in the future if they fail to actually increase the efficiency and productivity of management for their sustainable functioning.

The analysis of monographic material, periodic scientific economic publications allowed the authors to determine the effective management and prove its importance in ensuring the sustainable economic and business activities of enterprises of sociocultural sphere.

Proposed the traditional version of management effectiveness of sociocultural sphere enterprises modify into management effectiveness by the enterprise development

as a generalized category of its business and other activities, provided a graphical interpretation of the components that form the «effectiveness of management by the development.»

Presented the factor model of the impact on changes of various qualitative performance indicators of enterprises of sociocultural sphere and given its expanded index form that allows very quickly evaluate the ratio between the main components of indicators which largely affect and shape the effectiveness of management.

The article explored basic theoretical and methodological approaches to determining the motivational components concerning formation and ensuring the effective functioning of the system of enterprises management that form the social and cultural sphere of Ukraine in a strategic perspective based on synergetic economy.

The authors prove that using the approaches of synergetic economy to assess the effectiveness of the development allows estimate the mutual impact of different levels and countervailing factors considering their action in the prolonged long term.

УДК 339.9:338.1

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПРОТИВОРЕЧИЯ ПРОЦЕССА

ДЯТЛОВА В. В.,
д.э.н., профессор, заведующая кафедрой
менеджмента внешнеэкономической и
инновационной деятельности,
БОРОДАЕНКО Н. В.,
к.э.н., доцент,
ПОЛОЖЕНЦЕВА К. В., ассистент,
Донецкий государственный
университет управления
(г. Мариуполь)

У статті наведено характеристику та етапи процесу глобалізації, особливості в різних галузях економіки. Розглянуто зростання протиріч процесу глобалізації під впливом чинників наднаціонального рівня. Систематизовано переваги і недоліки глобалізації економіки. Обґрунтовано важливість глобалізації світової економіки за наявності недоліків у сучасних процесах.

Ключові слова: глобалізація економіки, рушійна сила процесу глобалізації, чинники наднаціонального рівня, переваги і недоліки глобальної економічної системи.

В статье приведена характеристика и этапы процесса глобализации, особенности в различных отраслях экономики.